

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Επέκταση των μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε τομείς πέραν της απασχόλησης και η σκοπιμότητα μιας ενιαίας, σφαιρικής οδηγίας κατά των διακρίσεων»

(2009/C 77/24)

Στις 15 Ιανουαρίου 2008, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε, σύμφωνα με το άρθρο 29, παράγραφος 2, του Εσωτερικού της Κανονισμού, να καταρτίσει γνωμοδότηση πρωτοβουλίας με θέμα:

«Επέκταση των μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε τομείς πέραν της απασχόλησης και σκοπιμότητα μιας ενιαίας, σφαιρικής οδηγίας κατά των διακρίσεων».

Το ειδικευμένο τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και δικαιώματα του πολίτη», στο οποίο ανατέθηκαν οι σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 18 Ιουλίου 2008, με βάση εισηγητική έκθεση του κ. Crook.

Κατά την 447η σύνοδο ολομέλειάς της, της 17ης και 18ης Σεπτεμβρίου 2008 (συνεδρίαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2008), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 112 ψήφους υπέρ, 3 ψήφους κατά και 2 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1 Το δικαίωμα στην ισότητα αποτελεί τόσο οικουμενικό δικαίωμα όσο και θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου. Διακηρύσσεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Απορρέει από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, από τις λοιπές διεθνείς πράξεις που έχουν υπογράψει τα κράτη μέλη στο σύνολό τους, καθώς και από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις τους.

1.2 Με το άρθρο 13 της ΣΕΚ, η ΕΕ δεσμεύεται να καταπολεμήσει τις διακρίσεις λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής προέλευσης, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετικής προσανατολισμού σε όλους τους τομείς που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της. Η Συνθήκη της Λισαβώνας καθιστά την καταπολέμηση των διακρίσεων ειδικό στόχο της ΕΕ.

1.3 Οι διακρίσεις για τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 13 δύνανται να υπονομεύουν την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όπως ορίζονται στο άρθρο 2 της ΣΕΚ, μεταξύ των οποίων της προώθησης ενός υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, της ανόδου του βιοτικού επιπέδου και της βελτίωσης ποιότητας της ζωής, της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών.

1.4 Η αποτελεσματική προστασία από τις διακρίσεις πέραν του τομέα της απασχόλησης είναι σημαντική για τη διασφάλιση της ανάπτυξης δημοκρατικών και ανεκτικών κοινωνιών που επιτρέπουν την έκφραση της πολυμέρειας και την πλήρη συμμετοχή και ένταξη όλων των ατόμων στον οικονομικό και κοινωνικό βίο.

1.5 Για να αντιμετωπιστούν οι συνεχιζόμενες ανισότητες και διακρίσεις στην ΕΕ, πρέπει να αναληφθεί δράση. Οι διακρίσεις ζημιώνουν τα άτομα και τις ευρωπαϊκές κοινωνίες εν γένει. Η ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ δεν επαρκεί για τον σκοπό αυτό. Ενώ όλοι οι λόγοι διακρίσεων που αναφέρονται στο άρθρο 13 προστατεύονται από τις διακρίσεις στην απασχόληση και την εργασία, η κοινοτική νομοθεσία παρέχει επίσης προστασία από τις διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, των κοινωνικών παροχών, της εκπαίδευσης και της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης, καθώς και από τις διακρίσεις λόγω

φύλου στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Για τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία και τον γενετικό προσανατολισμό δεν υπάρχει κοινοτική νομική προστασία από τις διακρίσεις εκτός του πεδίου της απασχόλησης. Η κοινοτική νομοθεσία κατά των διακρίσεων δεν αναγνωρίζει και δεν προσφέρει προστασία από τις πολλαπλές διακρίσεις.

1.6 Η εικόνα της νομικής προστασίας που παρέχεται σήμερα στα διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ παρουσιάζεται πολύπλοκη. Πολλά κράτη μέλη διαθέτουν νόμους που υπερβαίνουν μεν τις κοινοτικές απαιτήσεις, αλλά ποικίλλουν σημαντικά όσον αφορά το περιεχόμενο, τη φύση και τον βαθμό της προστασίας που παρέχεται, ενώ άλλα κράτη μέλη μετά βίας πληρούν τις ελάχιστες απαιτήσεις. Παρά το αποδεδειγμένο όφελος των ειδικευμένων φορέων ισότητας για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας, η νομοθεσία της ΕΕ απαιτεί τη συγκρότηση τέτοιων φορέων μόνο σε σχέση με τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή και την ισότητα των φύλων. Πολλά κράτη μέλη έχουν συγκροτήσει φορείς ισότητας με εντολή διασφάλισης της ισότητας σε σχέση με όλους ή με μερικούς από τους λόγους που καλύπτονται από το άρθρο 13.

1.7 Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι δεν δικαιολογείται κατ' ουδένα τρόπο η διατήρηση από μέρους της ΕΕ ενός συστήματος νομοθεσίας το οποίο, παρότι βασίζεται στη σαφή δέσμευση, που απορρέει από τη Συνθήκη, για καταπολέμηση των διακρίσεων για έξι συγκεκριμένους λόγους, διατηρεί εντούτοις ανισότητες όσον αφορά την προστασία, παρέχοντας λιγότερη προστασία από τις διακρίσεις για ορισμένους από αυτούς τους λόγους και πιο περιορισμένες εγγυήσεις όσον αφορά την ίση μεταχείριση. Χωρίς δεσμευτική υποχρέωση επίτευξης ενός κοινού κοινοτικού προτύπου, δεν δίδεται πραγματικό κίνητρο στα κράτη μέλη να θεσπίσουν νόμους που προβλέπουν ομοιόμορφα δικαιώματα για όλους τους λόγους διακρίσεων.

1.8 Η ΕΟΚΕ ανησυχεί μήπως αυτή η ιεράρχηση της προστασίας από τις διακρίσεις αποτελέσει σημαντικό εμπόδιο για την επίτευξη των στόχων της ΕΕ. Θα μπορούσε να παρεμποδίσει την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και των αγαθών: οι εργαζόμενοι ίσως να διστάζουν να μεταβούν σε χώρες με λιγότερα έννομα δικαιώματα και οι πάροχοι αγαθών ή υπηρεσιών ίσως να επηρεαστούν δυσμενώς από τις απαιτήσεις συμμόρφωσης με διαφορετικά πρότυπα ισότητας στις διάφορες χώρες. Το σύστημα αυτό αποβαίνει εις βάρος της κοινωνικής συνοχής και θα περιορίσει το επίπεδο συμμετοχής στην κοινωνία των πολιτών.

1.9 Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι είναι πλέον ανάγκη να θεοπιστεί νέα κοινοτική νομοθεσία, η οποία να απαγορεύει τις διακρίσεις πέραν του πεδίου της απασχόλησης λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού. Σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας που προβλέπονται στο άρθρο 5 της ΣΕΚ, η επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου νομικής προστασίας σε όλα τα κράτη μέλη δεν μπορεί να επιτευχθεί με άλλο τρόπο παρά μόνο με δράση σε κοινοτικό επίπεδο.

1.10 Η ΕΕ οφείλει να αναλάβει δράση υπό τη μορφή μιας ενιαίας οδηγίας που θα καλύπτει και τις τέσσερα αίτια διακρίσεων. Για να επιτευχθεί συνοχή και συνέπεια του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου, η νέα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται σε όλους τους τομείς πέραν της απασχόλησης και της εργασίας στο πλαίσιο της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι μια ενιαία οδηγία προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα: θα παρείχε μέγιστη σαφήνεια στις επιχειρήσεις και στους λοιπούς παρόχους αγαθών και υπηρεσιών, ενθαρρύνοντας την έγκαιρη συμμόρφωση, θα περιλάμβανε με ιδιαίτερα αποτελεσματικό τρόπο την προστασία από τις πολλαπλές διακρίσεις και θα προωθούσε την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

1.11 Η ΕΟΚΕ επικροτεί, συνεπώς, την απόφαση, που ανήγγειλε η Επιτροπή στις 2 Ιουλίου 2008, να προτείνει νέα οδηγία για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξάρτητα από τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία και τον γενετήσιο προσανατολισμό.

1.12 Είναι σημαντικό, επομένως, να διασφαλιστεί ότι η νέα νομοθεσία ούτε θα αποδυναμώσει ούτε θα περιορίσει το δικαίωμα στην ισότητα και δεν θα οδηγήσει σε περιορισμό της προστασίας που παρέχεται κατά των διακρίσεων υπό την υφιστάμενη κοινοτική ή εθνική νομοθεσία. Η νέα οδηγία θα πρέπει να προσφέρει ένα πλαίσιο για τη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις ισότητας που απορρέουν από τη σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης της παροχής πρόσβασης και εύλογων προσαρμογών, ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία. Θα πρέπει να καθιστά δυνατή την υιοθέτηση μέτρων που θα επιτρέπουν τη θετική δράση και την προτιμησιακή μεταχείριση λόγω ηλικίας ή αναπηρίας, εφόσον αυτό συνάδει με την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Δεν πρέπει να επιτρέπεται τη γενική νομιμοποίηση των άμεσων διακρίσεων, αλλά να επιτρέπεται τις διακρίσεις εφόσον συμβάλλουν στην προαγωγή της ισότητας και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Πρέπει δε να καθιστά υποχρεωτική τη συγκρότηση ειδικευμένων φορέων ή τη διεύρυνση των ήδη υφιστάμενων, ώστε να καλύψουν την ισότητα σε σχέση και με τους άλλους τέσσερις εκκρεμούντες λόγους.

2. Η ισότητα ως θεμελιώδης αρχή του κοινοτικού δικαίου

2.1 Το δικαίωμα στην ισότητα αποτελεί τόσο καθολικό δικαίωμα όσο και θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου. Απορρέει από τις διεθνείς πράξεις που έχουν υπογράψει όλα τα κράτη μέλη και από τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, διακηρύσσεται δε στα άρθρα 21 και 22 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

2.2 Το δικαίωμα στην προστασία από τις διακρίσεις μεταξύ γυναικών και ανδρών στον χώρο εργασίας, το οποίο κατοχυρώθηκε πριν από περισσότερα από 30 χρόνια, αποτελεί βασικό στοιχείο της

ανάπτυξης της Ένωσης. Η ίση μεταχείριση γυναικών και ανδρών παραμένει ουσιώδης παράγοντας για μια δίκαιη εσωτερική αγορά, για την ελεύθερη κυκλοφορία και για την οικοδόμηση μιας ισχυρής και συνεκτικής ευρωπαϊκής κοινωνίας.

2.3 Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, έγινε περισσότερο αντιληπτή η ανάγκη να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση των διακρίσεων για άλλους λόγους πέραν του φύλου σε τομείς πέραν της απασχόλησης. Η ενσωμάτωση του άρθρου 13 στη Συνθήκη του Άμστερνταμ αποτέλεσε μείζονα εξέλιξη, καθώς εκχωρήθηκαν νέες εξουσίες και επεκτάθηκε η δέσμευση στη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης. Με το άρθρο 13, η ΕΕ δεσμεύεται να καταπολεμήσει τις διακρίσεις, όχι μόνο λόγω φύλου, αλλά και λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

2.4 Αναγνωρίζοντας την επιτακτική ανάγκη να αναληφθεί δράση όσον αφορά τις διακρίσεις για τους υπόλοιπους αυτούς λόγους, το Συμβούλιο ενέκρινε το 2000 δύο οδηγίες: την οδηγία για τη φυλετική ισότητα (2000/43/EK), η οποία εφαρμόζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τους, και την οδηγία-πλαίσιο για την απασχόληση (2000/78/EK), η οποία θεσπίζει ένα γενικό πλαίσιο για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία. Το 2004 το Συμβούλιο ενέκρινε την οδηγία για την ίση μεταχείριση των δύο φύλων στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες (2004/113/EK), με την οποία εφαρμόζεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και στην παροχή αυτών.

2.5 Στο προοίμιο καθεμιάς από τις τρεις οδηγίες γίνεται αναφορά στο άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και επιβεβαιώνεται ότι το δικαίωμα στην ισότητα αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα, το οποίο βασίζεται στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στις διεθνείς πράξεις που έχουν υπογράψει όλα τα κράτη μέλη και στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις τους.

2.6 Τούτο επιβεβαιώθηκε από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην υπόθεση *Mangold κατά Helm* (1) στην προδικαστική απόφαση κλήθηκε να εκδώσει για την ερμηνεία της οδηγίας 2000/78/EK του Συμβουλίου σχετικά με τις διακρίσεις λόγω ηλικίας:

— «74 ... σύμφωνα με το άρθρο της 1 [της οδηγίας 2000/78], μοναδικός σκοπός της οδηγίας αυτής είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού», η δε αρχή της απαγόρευσης αυτών των μορφών διακρίσεων πηγάζει, όπως προκύπτει από την πρώτη και την τέταρτη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας, από διάφορες διεθνείς πράξεις και από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.

— «75 Η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ηλικίας πρέπει έτσι να θεωρηθεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου».

Δεν υπάρχει λόγος να υποθέσει κανείς ότι το Δικαστήριο δεν θα επιβεβαιώνει την ίδια αρχή και σε σχέση με τους λοιπούς λόγους διακρίσεων στο πλαίσιο της οδηγίας 2000/78.

(1) [2005] ΔΕΚ C-144/04 της 22ας Νοεμβρίου 2005.

2.7 Στην υπόθεση *Coleman κατά Attridge Law*, που εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο κλήθηκε να εκδώσει προδικαστική απόφαση όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78 του Συμβουλίου, ο Γενικός Εισαγγελέας αναφέρει στη γνωμοδότησή του ⁽²⁾:

— 8 Το άρθρο 13 ΕΚ αποτελεί έκφραση της δέσμευσης της κοινωνικής έννομης τάξης στην αρχή της ίσης μεταχείρισης και των μη διακρίσεων ... Η νομολογία του Δικαστηρίου είναι σαφής όσον αφορά τον ρόλο της ίσης μεταχείρισης και των μη διακρίσεων στην κοινοτική έννομη τάξη. Η ισότητα δεν αποτελεί απλώς πολιτικό ιδανικό και επιδίωξη αλλά μια από τις θεμελιώδεις αρχές του κοινοτικού δικαίου.

2.8 Τόσο η οδηγία για τη φυλετική ισότητα ⁽³⁾ όσο και η οδηγία-πλαίσιο για την απασχόληση ⁽⁴⁾ επιβεβαιώνουν την άποψη του Συμβουλίου ότι οι διακρίσεις για τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 13 μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της ΕΚ, όπως αναφέρονται στο άρθρο 2 ΣΕΚ, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης ενός υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, της ανόδου του επιπέδου διαβίωσης και της βελτίωσης της ποιότητας της ζωής, της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών.

2.9 Η συνθήκη της Λισσαβώνας προσδίδει νέα σημασία στην καταπολέμηση των διακρίσεων για τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 13 ⁽⁵⁾, καθιστώντας την ειδικό στόχο της ΕΕ κατά τη χάραξη και την εφαρμογή των πολιτικών και των δραστηριοτήτων της ⁽⁶⁾.

3. Η σημασία της αποτελεσματικής προστασίας από τις διακρίσεις πέραν του τομέα της απασχόλησης

3.1 Η οδηγία-πλαίσιο για την απασχόληση θεσπίζει ένα γενικό πλαίσιο για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία σε σχέση με τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή τον γενετήσιο προσανατολισμό· η οδηγία για τη φυλετική ισότητα εφαρμόζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ασχέτως της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τους σε σχέση, όχι μόνο με την απασχόληση και την εργασία, αλλά και με την κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, τις κοινωνικές παροχές, την εκπαίδευση και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που είναι διαθέσιμα στο κοινό και στην παροχή αυτών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης.

3.2 Η οδηγία για την ίση μεταχείριση των δύο φύλων στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες συμπληρώνει την προστασία από τις διακρίσεις λόγω φύλου στην απασχόληση και στην εργασία στο πλαίσιο των οδηγιών που εγκρίθηκαν βάσει του άρθρου 141 της ΣΕΚ ⁽⁷⁾ και εφαρμόζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και στην παροχή αυτών.

3.3 Στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα ⁽⁸⁾ και στην οδηγία για την ίση μεταχείριση των δύο φύλων στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες ⁽⁹⁾, το Συμβούλιο αναγνώρισε ότι, για να

διασφαλιστεί η πλήρης συμμετοχή όλων των προσώπων, η προστασία από τις διακρίσεις πρέπει να επεκταθεί και πέραν της απασχόλησης.

3.4 Η ΕΟΚΕ έχει αναγνωρίσει ⁽¹⁰⁾ τη σημασία της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας (eAccessibility) για την καταπολέμηση των διακρίσεων και τη διασφάλιση της πλήρους συμμετοχής όλων των ομάδων στην κοινωνία και έχει συστήσει τη θέσπιση νομοθεσίας βάσει του άρθρου 13 για την επίτευξη ενός κοινού υψηλού επιπέδου μέτρων για την ηλεκτρονική προσβασιμότητα.

3.5 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι η εξάλειψη των διακρίσεων τόσο εντός όσο και εκτός της αγοράς εργασίας διαδραματίζει κείμενο ρόλο για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της Λισσαβώνας. Αντιθέτως, οι διακρίσεις στην κοινωνική προστασία, στην υγειονομική περίθαλψη, στην εκπαίδευση ή στη στέγαση και στην πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα θα παρεμποδίσουν την πρόοδο προς την αειφόρο ανάπτυξη και προς την αύξηση του αριθμού των θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της ποιότητάς τους.

4. Η σημερινή κατάσταση όσον αφορά την ισότητα και την εξάλειψη των διακρίσεων στην ΕΕ

4.1 Το Ευρωπαϊκό Έτος Ίσων Ευκαιριών για Όλους 2007 προσέφερε μια πολύτιμη ευκαιρία στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, στις εθνικές κυβερνήσεις και στην κοινωνία των πολιτών να στρέψουν την προσοχή τους στη σημασία της ισότητας και στην εξάλειψη των διακρίσεων για τη διαμόρφωση μιας κοινωνικά πιο ανοικτής κοινωνίας. Ανέδειξε δε το γεγονός που είχε σημειώσει με σαφήνεια το Συμβούλιο, ότι η ανισότητα και οι διακρίσεις λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, ηλικίας, αναπηρίας, θρησκείας ή πεποιθήσεων ή γενετήσιου προσανατολισμού «εξακολουθούν να υφίστανται στην ΕΕ, και αυτό κοστίζει ακριβώς τόσο ατομικά στις γυναίκες και στους άνδρες που τις υφίστανται, όσο και στις ευρωπαϊκές κοινωνίες ως σύνολο» ⁽¹¹⁾.

4.2 Το Ευρωπαϊκό Έτος αποκάλυψε επίσης τις ανισότητες στην προστασία από τις διακρίσεις υπό την ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ, που αναφέρθηκε στα σημεία 3.1 και 3.2 ανωτέρω. Η ΕΟΚΕ ανησυχεί μήπως η άνιση μεταχείριση, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων σε θεσμικό επίπεδο, για οποιονδήποτε από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 13 σε τομείς όπως η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση, η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και η στέγαση, συμβάλει στη συνέχιση των ανισοτήτων όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση και πλήξει σοβαρά την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων και την ικανότητά τους να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία.

5. Πολλαπλές διακρίσεις

5.1 Όπως σημείωσε το Συμβούλιο «κατά το ευρωπαϊκό έτος επισμάνθηκαν ακόμη σοβαρότερες δυσκολίες που οφείλονται στις πολλαπλές διακρίσεις» ⁽¹²⁾.

⁽²⁾ [2008] ΔΕΚ C-303/06 της 31ης Ιανουαρίου 2008.

⁽³⁾ Ατιπολογική σκέψη 9.

⁽⁴⁾ Ατιπολογική σκέψη 11.

⁽⁵⁾ Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ενοποιημένη απόδοση, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας), άρθρο 19.

⁽⁶⁾ Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ενοποιημένη απόδοση, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας), άρθρο 10.

⁽⁷⁾ Π.χ. οδηγίες 76/207/ΕΟΚ και 2002/73/ΕΚ.

⁽⁸⁾ Ατιπολογική σκέψη 12.

⁽⁹⁾ Ατιπολογική σκέψη 9.

⁽¹⁰⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ της 30.5.2007 με θέμα «Μελλοντική νομοθεσία για την ηλεκτρονική προσβασιμότητα», εισηγητής: ο κ. Hernández Bataller (ΕΕ C 175 της 27.7.2007).

⁽¹¹⁾ Ψήφισμα του Συμβουλίου της 5ης Δεκεμβρίου σχετικά με τη συνέχεια του Ευρωπαϊκού Έτους Ίσων Ευκαιριών για Όλους (2007), σελ. 1.

⁽¹²⁾ Ομοίως, σελ. 3.

5.2 Με τον όρο «πολλαπλές διακρίσεις» αναγνωρίζονται οι πολλαπλές ταυτότητες κάθε φυσικού προσώπου. Ενίοτε ένα άτομο υφίσταται διακρίσεις ή παρενόχληση λόγω περισσότερων του ενός εκ των χαρακτηριστικών που σχηματίζουν την ταυτότητά του.

5.3 Τον Δεκέμβριο του 2007 δημοσιεύθηκε ερευνητική έκθεση του δανικού Ινστιτούτου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα με τίτλο «Tackling Multiple Discrimination — Practices, policies and laws» (Αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων — Πρακτικές, πολιτικές και νόμοι) ⁽¹³⁾. Από την ακαδημαϊκή και νομική έρευνα και από τις διαβουλεύσεις που πραγματοποιήσαν με διάφορους φορείς, οι συγγραφείς καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι: «Για να αντιμετωπιστεί η πραγματικότητα των διακρίσεων και της ανισότητας, πρέπει να εξευρεθούν εφαρμόσιμες λύσεις για την καταπολέμηση της ύπαρξης των πολλαπλών διακρίσεων» ⁽¹⁴⁾.

5.4 Η νομοθεσία της ΕΕ κατά των διακρίσεων και οι εθνικοί νόμοι που μεταφέρουν την κοινοτική νομοθεσία θα πρέπει να είναι σε θέση να παρέχουν προστασία και δικαιώματα αποκατάστασης κατά όλων των μορφών πολλαπλών διακρίσεων. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να υπάρχει ίση προστασία για όλα τα χαρακτηριστικά που αποτελούν λόγους διακρίσεων. Σήμερα, δυνάμει του κοινοτικού δικαίου τούτο συμβαίνει μόνο στο πεδίο της απασχόλησης.

6. Νομική προστασία από τις διακρίσεις στα διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ

6.1 Παρότι δεν έχουν ακόμη μεταφέρει επαρκώς όλα τα κράτη μέλη την οδηγία για την φυλετική ισότητα και την οδηγία-πλαίσιο για την απασχόληση ⁽¹⁵⁾, πολλά κράτη μέλη διαθέτουν νόμους για την απαγόρευση των διακρίσεων οι οποίοι υπερβαίνουν τις απαιτήσεις των σημερινών οδηγιών που έχουν θεσπιστεί βάσει του άρθρου 13.

6.2 Σε μια μελέτη χαρτογράφησης ⁽¹⁶⁾ που δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2006, εξετάστηκαν οι εθνικοί νόμοι που απαγορεύουν τις διακρίσεις εκτός του πεδίου της απασχόλησης και της εργασίας λόγω φύλου, γενετήσιου προσανατολισμού, αναπηρίας, θρησκείας και πεποιθήσεων και ηλικίας. Όπως αναφέρει ο συγγραφέας:

«Ίσως τα πιο εντυπωσιακά χαρακτηριστικά των ευρωπαϊκών χωρών όπου έγινε η έρευνα είναι (1) το γεγονός ότι οι περισσότερες χώρες υπερβαίνουν κατά πολύ τις ισχύουσες σήμερα κοινοτικές απαιτήσεις και παρέχουν κάποιας μορφής νομική προστασία για πολλές από τις διακρίσεις που εξετάζονται στην παρούσα έκθεση, και (2) η ποικιλία μεταξύ των χωρών ως προς τον βαθμό, αλλά και τη φύση, αυτής της προστασίας» ⁽¹⁷⁾.

6.3 Στην έρευνα εντοπίζονται μεγάλες διαφορές όσον αφορά τα χαρακτηριστικά που προστατεύονται, τους τομείς δραστηριότητας

όπου παρέχεται η προστασία αυτή και τον τρόπο με τον οποίο κατοχυρώνεται (βάσει εθνικών συνταγμάτων, γενικών νόμων κατά των διακρίσεων, εθνικών ή περιφερειακών νόμων ή ειδικών νόμων που καλύπτουν μεμονωμένους τομείς, όπως η στέγαση ή η εκπαίδευση). Σε καθένα από τα χαρακτηριστικά ή τους τομείς που καλύπτονταν υπήρχαν διαφορές μεταξύ των χωρών όσον αφορά τη φύση, τη μορφή και την έκταση των εξαιρέσεων από τα δικαιώματα της προστασίας από τις διακρίσεις ⁽¹⁸⁾. Τα πορίσματα της σύγκρισης των κρατών μελών από τους Bell, Chopin και Palmer ⁽¹⁹⁾ ενισχύουν τα εν λόγω ευρήματα, που καταδεικνύουν διαφοροποιήσεις και ανακολουθίες.

6.4 Όπως αναγνώρισε το Συμβούλιο στο ψήφισμά του σχετικά με τη συνέχεια του Ευρωπαϊκού Έτους, οι ειδικευμένοι φορείς ισότητας είναι, ή θα μπορούσαν να είναι, βασικοί κινητήριιοι μοχλοί στην καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας σε όλα τα κράτη μέλη· συγκεκριμένα, διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στον τομέα της ενημέρωσης. Βάσει της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα, της οδηγίας για την ίση μεταχείριση των δύο φύλων στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και της αναδιατυπωμένης οδηγίας για την ισότητα των φύλων ⁽²⁰⁾, τα κράτη μέλη οφείλουν να συγκροτήσουν ειδικευμένους φορείς ισότητας για τη στήριξη του δικαιώματος στην ισότητα λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής και φύλου· ωστόσο, δεν υπάρχει απαίτηση για τη συγκρότηση φορέων ισότητας για τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, τον γενετήσιο προσανατολισμό ή την ηλικία. Οι ειδικευμένοι φορείς που έχουν συγκροτηθεί στα κράτη μέλη διαφέρουν σημαντικά ως προς τα χαρακτηριστικά που επιπίπτουν στην αρμοδιότητά τους: ορισμένοι περιορίζονται στην φυλετική ή την εθνική καταγωγή και άλλοι περιλαμβάνουν όλους τους λόγους που προβλέπει το άρθρο 13 ή και ακόμη περισσότερους ⁽²¹⁾. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχει το δίκτυο Equinet ⁽²²⁾, το οποίο απαρτίζεται από αυτόνομες ή κυβερνητικές αρχές αρμόδιες για την εφαρμογή της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων στα κράτη μέλη.

6.5 Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού εξέτασε τη νομική προστασία κατά των διακρίσεων για λόγους γενετήσιου προσανατολισμού σε όλη την ΕΕ ⁽²³⁾, συνέστησε να θεσπιστεί νομοθεσία της ΕΕ για τη διασφάλιση ίσων δικαιωμάτων σε ίση μεταχείριση για όλους τους λόγους που προβλέπει το άρθρο 13.

6.6 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι δεν υφίσταται καμία έγκυρη δικαιολογία για ένα σύστημα κοινοτικής νομοθεσίας, το οποίο, παρότι βασίζεται σε απορρέουσα από τη Συνθήκη δέσμευση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής προέλευσης, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού, επιτρέπει και διαιωνίζει χαμηλότερο βαθμό προστασίας και πιο περιορισμένες εγγυήσεις όσον αφορά την ίση μεταχείριση για ορισμένους από τους λόγους αυτούς.

⁽¹³⁾ Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2007 ISBN 978-92-79-06953-6.

⁽¹⁴⁾ Ομοίως, σελ. 7.

⁽¹⁵⁾ Βλ. M. Bell, I. Chopin and F. Palmer, «Developing Anti-Discrimination Law in Europe — The 25 EU Member States Compared», Ιούλιος 2007, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2007, ISBN 978-92-79-06572-9.

⁽¹⁶⁾ Βλ. A. McColgan, J. Niessen and F. Palmer, «Comparative Analyses on National Measures to Combat Discrimination Outside Employment and Occupation» VT/2005/062, Migration Policy Group and Human European Consultancy, Δεκέμβριος 2006.

⁽¹⁷⁾ Ομοίως, σελ. 3.

⁽¹⁸⁾ Όπ. προηγ., συγκριτικοί πίνακες σελ. 36-45· βλ. επίσης M. Bell, I. Chopin and F. Palmer (βλ. υποσημείωση 15).

⁽¹⁹⁾ Όπ. προηγ., συγκριτικοί πίνακες σελ. 83-113.

⁽²⁰⁾ 2006/54/EK.

⁽²¹⁾ Βλ. M. Bell, I. Chopin and F. Palmer, «Developing Anti-Discrimination Law in Europe — The 25 EU Member States Compared», Ιούλιος 2007, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2007, ISBN 978-92-79-06572-9, σελ. 108-113.

⁽²²⁾ Βλέπε www.equineteurope.org

⁽²³⁾ Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States: Part I — Legal Analysis, European Union Agency for Fundamental Rights, 2008 (συγγραφέας: Olivier De Schutter).

6.7 Χωρίς ομοιόμορφη νομοθεσία που θα καλύπτει όλα τα αίτια διακρίσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δεν δίδονται πραγματικά κίνητρα στα κράτη μέλη να εφαρμόσουν ομοιόμορφη νομοθεσία και δεν υπάρχει νομική βάση για παρέμβαση της Επιτροπής ή του Συμβουλίου σε περίπτωση ανεπαρκών ή άνισων επιπέδων προστασίας από διακρίσεις, όπως συμβαίνει σήμερα.

6.8 Η ΕΟΚΕ δέχεται ότι η εφαρμογή νομοθεσίας που απαγορεύει τις διακρίσεις δεν απαλλάσσει μια χώρα από το φάσμα των διακρίσεων, αλλά θα μπορούσε τουλάχιστον να ληφθεί πως αντανάκλα το γεγονός ότι το κράτος αναγνωρίζει τη ζημιά που προκαλούν οι διακρίσεις στα άτομα και στην κοινωνία και ότι δεσμεύεται να χρησιμοποιήσει νομικά μέσα για να τις εξαλείψει. Η απουσία νομοθεσίας κατά των διακρίσεων δίδει ένα εντελώς διαφορετικό μήνυμα, υποδηλώνοντας μια (λανθασμένη) πεποίθηση ότι τέτοιες διακρίσεις δεν υφίστανται ή ότι δεν αποτελούν πρόβλημα επαρκούς βαρύτητας ώστε να ληφθούν επίσημα προληπτικά μέτρα ή δείχνει, σε πολιτικό επίπεδο, ότι οι αντιρρήσεις των φορέων που θα μπορούσαν να διαπραξούν διακρίσεις σε κάθε μορφή ρύθμισης υπερκεράζουν τη βούληση για βελτίωση της ποιότητας της ζωής όλων των πολιτών και για την επίτευξη μεγαλύτερης κοινωνικής συνοχής.

6.8.1 Υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν με σαφήνεια ότι τα ανεπίσημα μη νομοθετικά μέτρα που έχουν ληφθεί για την προώθηση των βέλτιστων πρακτικών δεν έχουν καταφέρει να εξαλείψουν τη ριζωμένη νοοτροπία των διακρίσεων.

6.8.2 Ωστόσο, η νομοθεσία κατά των διακρίσεων από μόνη της, χωρίς ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ενημέρωσης και εκπαίδευσης και χωρίς αποτελεσματικά μέτρα επιβολής, δεν δύναται να επιτύχει τους στόχους της.

7. Η ιεράρχηση των δικαιωμάτων στην ισότητα αποβαίνει εις βάρος της επίτευξης των στόχων της ΕΕ

7.1 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι το σημερινό ανακόλουθο ιεραρχικό σύστημα κοινοτικής προστασίας από τις διακρίσεις αποβαίνει εις βάρος της επίτευξης των στόχων της ΕΕ:

- Αποτελεί τροχοπέδη για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, οι οποίοι σε ορισμένα κράτη έχουν λιγότερα έννομα δικαιώματα προστασίας από τις διακρίσεις σε σχέση με άλλα κράτη. Επί παραδείγματι, το 69,2 % των ατόμων που απάντησε στη διαδικτυακή έρευνα της Επιτροπής «Διακρίσεις — Έχει σημασία;», ανέφερε ότι το επίπεδο της νομικής προστασίας από τις διακρίσεις πέραν της εργασίας λόγω ηλικίας, αναπηρίας, θρησκείας και γενετήσιου προσανατολισμού θα επηρέαζε την απόφασή του να εγκατασταθεί σε ένα άλλο κράτος μέλος ⁽²⁴⁾.
- Μπορεί να παρεμποδίσει την ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών, καθώς οι προμηθευτές οφείλουν να συμμορφωθούν με διαφορετικά πρότυπα ισότητας όσον αφορά τα αγαθά και τις υπηρεσίες στα διάφορα κράτη μέλη. Επί παραδείγματι, το 26,3 % των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στη διαβούλευση της Δοκιμαστικής Ομάδας Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων (EBTP) σχετικά με την καταπολέμηση των διακρίσεων ⁽²⁵⁾ ανέφερε ότι το επίπεδο νομικής προστασίας που παρέχει άλλο κράτος μέλος κατά των διακρίσεων λόγω ηλικίας, αναπηρίας, θρησκείας και γενετήσιου προσανατολισμού από την άποψη πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, καθώς και σε στέγη, θα επηρέαζε την επιχειρηματική του ικανότητα στο εν λόγω κράτος.

- Επηρεάζει την ποιότητα της ζωής, καθότι, χωρίς νομική απαγόρευση, οι διακρίσεις και η παρενόχληση θα παραμείνουν πιθανότατα ανεξέλεγκτες, και θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν φραγμοί στην πλήρη και ισότιμη άσκηση των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.
- Αντιστρατεύεται την κοινωνική συνοχή, καθώς δεν παρέχει πλήρη και ισότιμη αναγνώριση σε όλες τις ομάδες εντός της κοινωνίας.
- Περιορίζει τον βαθμό της συμμετοχής μεγάλων ομάδων και κοινοτήτων στην κοινωνία των πολιτών.

7.2 Έχοντας εκφράσει την ανησυχία του όσον αφορά τις συνεχιζόμενες διακρίσεις, το Συμβούλιο στο ψήφισμά του σχετικά με τη συνέχεια του Ευρωπαϊκού Έτους:

- σημείωσε ότι «οι διακρίσεις οδηγούν δυνητικά στη φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό εμποδίζοντας τη συμμετοχή και την πρόσβαση στους πόρους»
- υπογράμμισε ότι «το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η κοινωνία των πολιτών έχουν ζητήσει την επέκταση της νομικής προστασίας κατά των διακρίσεων σε τομείς πέραν της εργασίας και της απασχόλησης» και
- κάλεσε τα κράτη μέλη και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «να ενισχύσουν τις προσπάθειες για την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων ... εντός και εκτός της αγοράς εργασίας» και «να εξασφαλίζουν και να ενισχύουν την αποτελεσματικότητα των ειδικευμένων φορέων ισότητας».

8. Ανάγκη νέας οδηγίας

8.1 Για να αντιμετωπιστούν οι ανησυχίες του Συμβουλίου και να διασφαλιστεί ένα ομοιόμορφο ελάχιστο επίπεδο προστασίας σε ολόκληρη την ΕΕ, χρειάζεται νέα νομοθεσία που θα εφαρμόζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, γενετήσιου προσανατολισμού ή ηλικίας πέραν του πεδίου της απασχόλησης.

8.2 Τα κράτη μέλη δεν δύναται να ανταποκριθούν επαρκώς στη φύση και στην κλίμακα των ζητημάτων που επηρεάζονται από τα σημερινά επίπεδα διακρίσεων, ούτε να αντιμετωπίσουν τον αντίκτυπο των διακρίσεων στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ, ούτε και να επιτύχουν ένα κοινό υψηλό επίπεδο προστασίας στο σύνολό τους ως εκ τούτου, απαιτείται δράση σε κοινοτικό επίπεδο, σύμφωνη με τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, όπως ορίζονται στο άρθρο 5 της ΣΕΚ.

8.3 Η ΕΟΚΕ συνιστά να λάβει αυτή η δράση τη μορφή μιας ενιαίας οδηγίας, η οποία θα απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, γενετήσιου προσανατολισμού ή ηλικίας σε όλους τους τομείς πέραν της απασχόλησης στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα, και η οποία θα καθιστά υποχρεωτική τη συγκρότηση φορέων ισότητας ή τη διεύρυνση των υφιστάμενων φορέων ισότητας, ώστε να έχουν πλήρη αρμοδιότητα δράσης επί του συνόλου των ζητημάτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της νομοθεσίας. Αυτή ήταν και μία από τις βασικές συστάσεις του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ⁽²⁶⁾.

⁽²⁴⁾ Διαβούλευση μέσω του Διαδικτύου Ιούλιος-Οκτώβριος 2007.

⁽²⁵⁾ http://ec.europa.eu/yourvoice/ebtp/consultations/flex/flex_antidis_el.pdf, 12.7.2007-31.8.2007, ερώτηση 4α.

⁽²⁶⁾ Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States: Part I — Legal Analysis, European Union Agency for Fundamental Rights, 2008 (συγγραφέας: Olivier De Schutter).

8.3.1 Αν και η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι θα μπορούσε να ενισχυθεί η προστασία υπό τις υφιστάμενες οδηγίες απαγόρευσης των διακρίσεων, μαζί με τη σαφέστερη αναγνώριση των θεσμικών διακρίσεων, η τρέχουσα προτεραιότητά της είναι να διασφαλιστεί προστασία από τις διακρίσεις για τους προαναφερόμενους λόγους στον ίδιο βαθμό με την προστασία που παρέχεται σήμερα όσον αφορά τη φυλετική και την εθνοτική ισότητα.

8.4 Η ΕΟΚΕ δέχεται ότι η αρχική αντίδραση πολλών φορέων, ιδίως μικρών επιχειρήσεων, σε οποιαδήποτε πρόταση για νέα ρύθμιση θα έχει τη μορφή πραγματικής ανησυχίας για το κόστος που θα συνεπάγεται η συμμόρφωση. Για τις επιχειρήσεις, τα πολλαπλά επίπεδα κανόνων καθιστούν τη συμμόρφωση «εξαιρετικά δύσκολη»⁽²⁷⁾. Η ΕΟΚΕ δεν είναι πεπεισμένη ότι η εφαρμογή μιας ενιαίας οδηγίας που θα όριζε ένα κοινό κοινοτικό πρότυπο προστασίας κατά των διακρίσεων εκτός του τομέα της απασχόλησης θα συνεπαγόταν υψηλό πρόσθετο κόστος· σε πολλές περιπτώσεις το κόστος της ευθυγράμμισης των πρακτικών με τον νόμο θα μπορούσε να υπερκαλυφθεί από την ευρύτερη πελατειακή βάση που θα προέκυπτε από την εξάλειψη των διακρίσεων. Το 89,8 % των συμμετεχόντων στη διαβούλευση της Δοκιμαστικής Ομάδας Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων ήταν της γνώμης ότι πρέπει να θεσπιστεί νομοθεσία για να εξασφαλιστεί «το ίδιο επίπεδο προστασίας από τις διακρίσεις σε όλη την Ευρώπη»⁽²⁸⁾.

8.5 Η ΕΟΚΕ έχει επίγνωση των επιχειρημάτων υπέρ της θέσπισης χωριστών οδηγιών για κάθε λόγο διάκρισης, αλλά θεωρεί πολύ προτιμότερη τη θέσπιση μιας ενιαίας οδηγίας, η οποία να καλύπτει και τους τέσσερις λόγους, ώστε:

- να παρασχεθεί μέγιστη σαφήνεια και διαφάνεια στα άτομα και στους παρόχους αγαθών και υπηρεσιών· γνωρίζουμε ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις σπανίως υποδέχονται θετικά τις νέες μορφές ρύθμισης και η θέσπιση χωριστών κοινοτικών προτύπων για την εξάλειψη των διακρίσεων για κάθε αίτιο, σε διαφορετική χρονική στιγμή και χωρίς να υπάρχει καμία βεβαιότητα ότι θα θεσπιστούν ομοιόμορφες απαιτήσεις, θα καταστήσει τη συμμόρφωση πολύ δυσκολότερη, ιδίως για τις μικρές επιχειρήσεις που διαθέτουν περιορισμένους πόρους·
- να επιτραπεί η αποτελεσματική αντιμετώπιση και επίλυση των πολλαπλών διακρίσεων· εάν υπάρχει ομοιόμορφη, ισότιμη προστασία για όλα τα χαρακτηριστικά, τότε τα άτομα που αντιμετωπίζουν διακρίσεις ή παρενοχλούνται βάσει περισσότερων από ένα χαρακτηριστικών της ταυτότητάς τους θα είναι σε θέση να ασκήσουν κατάλληλα και πρόσφορα ένδικα μέσα·
- να καταστεί ο νόμος κατανοητός και προσίτος· στο ψήφισμά του για τη συνέχεια του Ευρωπαϊκού Έτους, το Συμβούλιο ανέφερε το χαμηλό επίπεδο ενημέρωσης του κοινού όσον αφορά τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων⁽²⁹⁾. Το έργο της βελτίωσης της ενημέρωσης θα είναι πολύ δυσκολότερο εάν στην κοινοτική ή την εθνική νομοθεσία υπάρχουν περίπλοκες διαφορές όσον αφορά τα δικαιώματα στην ίση μεταχείριση ανάλογα με το αίτιο της διάκρισης και τον τομέα·
- να αποφευχθεί κάθε μορφή ιεράρχησης των δικαιωμάτων στην ίση μεταχείριση εντός ενός ευρωπαϊκού συστήματος· η κοινωνική συνοχή εξαρτάται από τον βαθμό στον οποίο τα μέλη της κοινωνίας αισθάνονται μια κοινή δέσμευση και ένα αίσθημα του

ανήκειν· αυτό θα είναι πολύ δυσκολότερο να επιτευχθεί εάν οι διάφορες ομάδες βλέπουν από το περιεχόμενο της νομοθεσίας ότι τα δικαιώματα ορισμένων ομάδων στην ίση μεταχείριση έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα από ό,τι τα δικαιώματα μια άλλης.

8.6 Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα έχει ορίσει τους βασικούς τομείς εκτός του πεδίου της απασχόλησης που εμπιπτούν στην αρμοδιότητα της ΕΕ και στους οποίους, για να επιτευχθούν οι στόχοι της ΕΕ, είναι σκόπιμο και απαραίτητο να αποτραπουν οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, γενετήσιου προσανατολισμού και ηλικίας· η ΕΟΚΕ συνιστά θερμά να ενταχθούν πλήρως αυτοί οι τομείς στο πεδίο εφαρμογής της νέας οδηγίας.

8.7 Η ΕΟΚΕ δέχεται ότι, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, όσον αφορά ορισμένους τομείς δραστηριότητας, επί παραδείγματι τη στέγαση, την εκπαίδευση ή ορισμένες άλλες δημόσιες υπηρεσίες, η αρμοδιότητα για την οργάνωση και την παροχή ή/και για άλλες πτυχές ρύθμισης εμπίπτει κυρίως στο πεδίο ευθύνης των κρατών μελών, σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 5 της ΣΕΚ, η διασφάλιση του απαιτούμενου συνολικού υψηλού κοινού προτύπου ίσης μεταχείρισης για όλους αυτούς τους τομείς δραστηριότητας δεν μπορεί να επιτευχθεί με άλλον τρόπο πέραν της θέσπισης νομοθεσίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

8.8 Η ΕΟΚΕ επικροτεί, συνεπώς, την απόφαση, που ανήγγελε η Επιτροπή στις 2 Ιουλίου 2008, να προτείνει νέα οδηγία για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξάρτητα από τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία και τον γενετήσιο προσανατολισμό, στους τομείς πέραν της απασχόλησης που καλύπτονται από την οδηγία για τη φυλετική ισότητα. Καθώς τα προηγούμενα σχέδια της παρούσας γνωμοδότησης είχαν υποβληθεί στην Επιτροπή, ελπίζεται ότι τα επιχειρήματα και τα προκαταρκτικά συμπεράσματα της ομάδας μελέτης της ΕΟΚΕ, στα οποία συνιστά μια οδηγία με τη μορφή που προτείνουμε, βοήθησαν την Επιτροπή στη λήψη της απόφασής της. Ελπίζουμε επίσης ότι η παρούσα γνωμοδότηση, στην τελική της μορφή, θα παροτρύνει τα κράτη μέλη να αναγνωρίσουν την αξία και τη σημασία της νομοθεσίας της ΕΕ για τον σκοπό αυτό και θα τα βοηθήσει να συμβάλουν στη θετική της εξέλιξη και στην έγκρισή της.

8.9 Η ΕΟΚΕ επικροτεί την απόφαση της Επιτροπής να προτείνει μια οδηγία όσο το δυνατόν πιο συνεκτική με τις άλλες οδηγίες του άρθρου 13, προβλέποντας τους ίδιους ορισμούς της άμεσης και έμμεσης διάκρισης, της παρενόχλησης και της θετικής δράσης· εφαρμογή σε όλα τα άτομα που βρίσκονται σήμερα στα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των υπηκόων τρίτων χωρών· τις ίδιες υποχρεώσεις των κρατών μελών να διασφαλίζουν τα δικαιώματα αποκατάστασης· αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις· προστασία από τα αντίποινα και ενσωμάτωση της αντιστροφής του βάρους της απόδειξης. Εξίσου σημαντικές είναι και οι συνεκτικές υποχρεώσεις ενημέρωσης και ενθάρρυνσης του διαλόγου με τους κοινωνικούς εταίρους και τις ΜΚΟ.

8.10 Η ΕΟΚΕ συνιστά στο Συμβούλιο και στα άλλα όργανα της ΕΕ να λάβουν υπόψη τους τα ακόλουθα θέματα κατά την εξέταση της πρότασης οδηγίας, ώστε να διασφαλιστεί ότι στην τελική της μορφή θα επιτυγχάνει τους σκοπούς που έχουμε περιγράψει ανωτέρω:

⁽²⁷⁾ Συνομοσπονδία Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων, απάντηση στη διαβούλευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Διακρίσεις, έχει σημασία» 12 Οκτωβρίου 2007.

⁽²⁸⁾ http://ec.europa.eu/yourvoice/ebtp/consultations/flex/flex_antidis_el.pdf, 12.7.2007-31.8.2007, ερώτηση 4β.

⁽²⁹⁾ Διαβούλευση μέσω του Διαδικτύου, Ιούλιος-Οκτώβριος 2007, σελ. 1.

8.10.1 *Διατήρηση των υφιστάμενων δικαιωμάτων:* Η ανάπτυξη μιας νέας οδηγίας δεν πρέπει να χρησιμοποιηθεί για να περιοριστεί η προστασία από τις διακρίσεις στη νομοθεσία της ΕΕ. Τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν την εφαρμογή της οδηγίας ως μέσο για τον περιορισμό του επιπέδου προστασίας από τις διακρίσεις που προσφέρουν ήδη.

8.10.2 *Τα δικαιώματα στην ισότητα και οι εύλογες προσαρμογές για τα άτομα με αναπηρία:* Εκτός του πεδίου της απασχόλησης τα άτομα με αναπηρία συναντούν τα ίδια ή και μεγαλύτερα εμπόδια στην πλήρη συμμετοχή τους. Η νέα οδηγία θα πρέπει να παρέχει ένα πλαίσιο για να εκπληρώσουν όλα τα κράτη μέλη τις υποχρεώσεις που υπέχουν βάσει της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία όσον αφορά την ισότητα και την εξάλειψη των διακρίσεων.

8.10.2.1 Η νέα οδηγία θα πρέπει να προβλέπει ως υποχρέωση για όλα τα πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στους τομείς της παροχής κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, των κοινωνικών παροχών, της εκπαίδευσης και της παροχής αγαθών και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης,

- a) να προβλέπουν τις ανάγκες προσβασιμότητας, μεταξύ των οποίων την πρόσβαση στο δομημένο περιβάλλον, στις συγκοινωνίες και στις πληροφορίες, των ατόμων με αναπηρία και
- β) να προβαίνουν σε προληπτικές εύλογες προσαρμογές, αίροντας τα εμπόδια που παρακωλύουν τη μέγιστη δυνατή συμμετοχή και χρήση των αγαθών και των υπηρεσιών από τα άτομα με αναπηρία.

8.10.2.2 Η νέα οδηγία θα πρέπει να ορίζει ως μορφή διάκρισης την παράλειψη της διασφάλισης εύλογης προσβασιμότητας ή της εφαρμογής εύλογων προσαρμογών για ένα συγκεκριμένο άτομο με αναπηρία, εκτός και εάν τα μέτρα αυτά συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον πάροχο.

8.10.3 *Πολλαπλές διακρίσεις:* η οδηγία θα πρέπει να επιβεβαιώσει ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης περιλαμβάνει την προστασία από τις πολλαπλές διακρίσεις, ώστε η αρχή αυτή να εφαρμοστεί στο κοινοτικό και εθνικό δίκαιο.

8.10.4 *Θετική δράση:* Η ανισότητα είναι ριζωμένη σε πολλούς τομείς δραστηριότητας πέραν της απασχόλησης και της εργασίας, επί παραδείγματι στην εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη, τη στέγαση και την πρόσβαση σε υπηρεσίες όπως ξενοδοχεία, εστιατόρια, χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και μέσα ταξιδιού. Για τον λόγο αυτό, προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης ισότητα στην πράξη, η νέα οδηγία θα πρέπει να επιτρέπει ρητώς στα κράτη μέλη να διατηρούν ή να εφαρμόζουν μέτρα που εμποδίζουν ή αντισταθμίζουν τη μειονεκτική θέση που σχετίζεται με τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή τον γενετήσιο προσανατολισμό.

8.10.5 *Προτιμησιακή μεταχείριση λόγω αναπηρίας ή ηλικίας:* Η νέα οδηγία θα πρέπει να αναγνωρίζει τις πρακτικές προτιμησιακής μεταχείρισης που εφαρμόζονται εντός των κρατών μελών για ορισμένα άτομα λόγω της ηλικίας ή της αναπηρίας τους, πολλές από τις οποίες συμβάλλουν στην καλύτερη κοινωνική ένταξη των ηλικιωμένων και των νεότερων ανθρώπων, καθώς και των ατόμων με αναπηρία. Η νέα οδηγία δεν θα πρέπει να αποθαρρύνει τους φορείς του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα να προσφέρουν τέτοια ευεργετήματα όταν σκοπό έχουν την άρση ή τον περιορισμό πραγματικών και οικονομικών εμποδίων ή νοστοροπιών που παρακωλύουν την ισότιμη συμμετοχή. Πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να επιτρέπουν τη λήψη τέτοιων μέτρων εφόσον έχουν θεμιτό σκοπό, σύμφωνο με την αρχή της ίσης μεταχείρισης, και εφόσον τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι αναλογικά.

8.10.6 Κάθε εξαίρεση πρέπει να ορίζεται κατά τρόπο αυστηρό. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι θα υπάρξουν περιστάσεις όπου η διαφορετική μεταχείριση βάσει ενός χαρακτηριστικού που προστατεύεται μπορεί να είναι σκόπιμη και απαραίτητη, αλλά τάσσεται κατά μιας γενικής νομιμοποίησης των άμεσων διακρίσεων. Οι εξαιρέσεις στην απαγόρευση των διακρίσεων δεν θα πρέπει να έχουν τόσο ευρύ χαρακτήρα που να ακυρώνουν τον αντίτυπο της προστασίας που επιθυμεί να παράσχει η οδηγία· αντίθετως, η οδηγία δεν θα πρέπει να καταστεί υπέρμετρα περίπλοκη, περιλαμβάνοντας ένα μακρύ κατάλογο ειδικών εξαιρέσεων για συγκεκριμένες συνθήκες ή χαρακτηριστικά που συνιστούν λόγους διακρίσεων. Η διαφορετική μεταχείριση πρέπει να επιτρέπεται στο πλαίσιο της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων μόνον εφόσον εξυπηρετεί την προώθηση και την ενίσχυση της ισότητας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και δεν υπονομεύει τον αντίτυπο των διατάξεων κατά των διακρίσεων.

8.10.7 *Κατοχύρωση δικαιωμάτων:* Η νέα οδηγία, αναγνωρίζοντας τη σημασία και την αξία της κοινωνίας πολιτών, πρέπει να προβλέπει ότι οι ενώσεις ή οργανώσεις που έχουν έννομο συμφέρον στη εξασφάλιση της συμμόρφωσης μπορούν να κινούν νομικές ή διοικητικές διαδικασίες είτε εξ' ονόματος είτε προς υποστήριξη προσώπων που υφίστανται διακρίσεις.

8.10.8 *Ειδικευμένοι φορείς:* Δεν χωρά αμφιβολία ότι η ενημέρωση για τους εθνικούς νόμους και η επιβολή τους, καθώς και η προώθηση της ίσης μεταχείρισης, ωφελείται σημαντικά από την ύπαρξη ανεξάρτητου ειδικευμένου φορέα που διαθέτει τους πόρους και τις ικανότητες να φέρει εις πέρας τα καθήκοντα που ορίζονται στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα⁽³⁰⁾ ή στην οδηγία για την ίση μεταχείριση των δύο φύλων στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες⁽³¹⁾. Η νέα οδηγία θα πρέπει να καθιστά υποχρεωτική τη σύσταση ενός φορέα (ή την επέκταση ενός υφιστάμενου φορέα) για τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή τον γενετήσιο προσανατολισμό. Επιπλέον, στους φορείς αυτούς θα πρέπει να ανατεθεί η τακτική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των πολιτικών για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Βρυξέλλες, 18 Σεπτεμβρίου 2008.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Δημήτρης ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

⁽³⁰⁾ Άρθρο 13.

⁽³¹⁾ Άρθρο 12.